

Overwinterende Slechtvalken in Zierikzee

Geschreven door: Gijs van den Ende (zeeeeend@zeelandnet.nl)

Half december 1998 fietste ik op een sombere regenachtige dag vanuit Poortambacht (Zierikzee, figuur 1) richting Poststraat. Iets voorbij de Varreput viel mijn oog op een vogelsilhouet dat net vanaf de trans van de Dikke Toren tegen de grijze lucht afstak. Ik dacht aan een zittende Zwarte Kraai, maar de vorm was veel slanker. "Zou het een Slechtvalk kunnen zijn?" vroeg ik me af. Verder dacht ik er niet over na, want je kunt niet al te lang over je schouder omhoog kijken en tegelijkertijd fietsen zonder ongelukken te maken. Een paar dagen later fietste ik weer die richting op. Toen flitste een roofvogel over het parkeerterrein aan de Scheldestraat, in de zeer korte tijd dat ik het beest zag, dacht ik weer aan een Slechtvalk. Overigens zonder direct verband te leggen met het eerder waargenomen silhouet op de toren.

Torenvalk verried Slechtvalk

Op 14 januari 1999 liep ik met mijn zoon rond de Dikke Toren, op zoek naar braakballen van Torenvalken. We waren verbaasd toen we vlakbij een braakbal ook de kop van een lijsterachtige vonden. Nog verbaasder waren we toen we iets verderop de linkervleugel van een Wintertaling oprapten. Ik vertelde mijn zoon dat mijn oudste broer mij ooit het verhaal van een Slechtvalk verteld had die in 1957 op de Dikke Toren overwinterde. Toen verzochten plaatstelijke postduivenhouders de politie om deze duivenmoordenaar af te schieten. De "steekveugel" had naar hun zeggen al veel slachtoffers onder hun prijsvliegers gemaakt. Gelukkig was er toen ook al een vogelwet die dit verhinderde. Overigens bleek later dat "onze" Slechtvalk geen speciale voorkeur voor duiven had, daarover later meer. Ik had dit nog maar net gezegd, toen zich een valkesilhouet vanaf een pinakel losmaakte en even in de lucht stil bleef staan bidden. Geen Slechtvalk maar een Torenvalk die vervolgens een duikaanval uitvoerde op een andere vogel die op 45 m hoogte op een richel net onder de torentrans zat. Dit bleek de reeds veronderstelde Slechtvalk te zijn. Het beest was dermate geïrriteerd door de Torenvalk dat hij op de vleugels ging en een rondje om de toren achter de Torenvalk aanjoeg om daarna weer op z'n oude stek terug te keren. Gezien het grote formaat van de vogel dachten we dat het een vrouwtje moest zijn.

Volwassen Slechtvalk, vanwege de dikke kop vermoedelijk een mannetje, op de Grote Kerk van Veere op 20 maart 2009. In de winter zitten bijna altijd één of twee slechtvalken op deze toren. Ze jagen langs de Oude Veerseweg en het Veerse Meer. Foto's: Kees Vliet Vlieland.

In februari 1985 had ik ook al eens enkele prooiresten onder de toren gevonden waarvan ik zeker wist dat ze van een Slechtvalk afkomstig waren omdat ik de vogel ook enkele malen vliegend in de buurt van de toren had waargenomen. Nu zat er weer één, waarschijnlijk al ongeveer een maand lang! Een mooie gelegenheid om meer over deze intrigerende roofvogel te weten te komen.

Wat en hoeveel at de vogel?

Mijn zoon en ik spraken af dat we zo vaak mogelijk alle prooiresten zouden verzamelen voor nader onderzoek, maar ook om niet te veel de aandacht te vestigen op de steeds groter wordende bonte verzameling vleugels, poten en vogelkoppen aan de voet van de toren. Vanaf die datum is er bijna dagelijks onder de toren naar prooiresten gezocht. Gevonden resten werden meegenomen en thuis in de vriezer bewaard om later op naam te worden gebracht. Tot en met 10 april 1999 werden in totaal 44 prooien verzameld (tabel 1). In de tabel staan in de kolom 'Aantal' negatieve getallen tussen haakjes: het betreft prooien die niet werden opgegeten, deze werden vrijwel onbeschadigd onder de toren opgeraapt. Aanvankelijk dacht ik dat de vogel ze uit onhandigheid tijdens de landing op de toren bij harde wind had laten vallen. Later bedacht ik dat het ook wel prooien geweest zouden kunnen zijn die de Slechtvalk als voorraad hamsterde (Ratcliffe, 1991). Wellicht dat Kraaien of Kauwtjes, waarvan er altijd op en in de omgeving van de toren aanwezig zijn, de gedode vogels ontdekten en ze door er aan te plukken en te trekken naar beneden lieten vallen.

Soort	Aantal	Gemiddeld gewicht (g.)	Totaal gewicht (g.)	
Goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	4	215	860
Groene Specht	<i>Picus viridis</i>	1 (-1)	175	-
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	1 (-1)	315	-
Kanoet	<i>Calidris canutus</i>	12 (-3)	176	1.584
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	4	211	844
Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	1	261	261
Kauw	<i>Corvus monedula</i>	4	229	916
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	3	105	315
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	1	890	890
Soepduif	<i>Columba livia forma domestica</i>	7 (-1)	370	2.22
Tureluur	<i>Tringa tetanus</i>	1	129	129
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	5	325	1625
Totaal		44	283	9.644

Tabel 1. Door Slechtvalk *Falco peregrinus* geslagen prooien die werden verzameld onder de Dikke Toren in het centrum van Zierikzee in de periode 14 januari tot en met 20 april 1999. De negatieve getallen tussen haakjes betreffen prooien die niet werden opgegeten (zie ook tekst). Voor het totaalgewicht zijn ze niet meegerekend.

Van alle prooidieren werd in het Ornithologisch Basisregister (CBS 1994) het gemiddelde gewicht opgezocht om vast te kunnen stellen of de Slechtvalk op de Dikke Toren hieraan over de hele verblijfsperiode voldoende voedsel had om hier zijn enige pleisterplaats te hebben. Er vanuit gaand dat ongeveer 20% van het bruto prooigewicht uit skelet en veren bestaat, werd het netto gewicht dat de Slechtvalk consumeerde berekend. Dit werd gedeeld door het aantal verblijfsdagen van de vogel en resulteerde in de volgende som: totale brutogewicht min 20% skelet en veren komt op 7715 gram. Dit gedeeld door 96 verblijfsdagen komt op 80 gram vlees per dag. Uit de literatuur is bekend dat een mannetje Slechtvalk gemiddeld 113 gram en een vrouwtje 141 gram vlees per dag eet (Cramp & Simmons 1980, Ratcliffe 1991). Door waarnemingen van de valk op de toren was het bijna zeker dat het de gehele periode om een adult vrouwtje ging. De uitkomst van mijn berekening wijst erop dat de Dikke Toren niet de enige pleisterplaats van de vogel geweest kan zijn. Ik heb onder alle andere hoge gebouwen in de stad (Graansilo, Nobelpoort en Havenpoorten) gedurende de verblijfsperiode regelmatig naar prooiresten gezocht, echter zonder resultaat. Uit de gevangen

prooien is af te leiden dat de Slechtvalk in het weide- en inlagengebied ten westen van de stad jaagde: afstand tot de Dikke Toren hemelsbreed 2,3 km of in een soortgelijk gebied rond de Steenzwaan ten noordoosten op hemelsbreed 7,5 km (figuur 1). De laatste mogelijkheid lijkt gezien de afstand niet erg voor de hand liggend. Hoe dan ook mijn conclusie is dat de vogel in zijn jachtgebied buiten de stad nog een pluk- en pleisterplaats moet hebben gehad. Ondanks veel speurwerk heb ik deze plaats niet kunnen ontdekken. Enkele malen heb ik geprobeerd om de vogel op de toren te fotograferen, helaas zonder bruikbaar resultaat.

De volgende winter weer

Op 9 september 1999, een mooie zonnige dag, zag ik opnieuw een Slechtvalk van de Dikke Toren afvliegen om na een keer rondgecirkeld te hebben in westelijke richting te verdwijnen. Vanaf die dag ben ik weer begonnen met zoeken naar prooiresten onder de toren. Deze vogel is waarschijnlijk een doortrekker geweest die de toren niet als pleisterplaats zag zitten, want ik moest tot 27 oktober wachten voordat ik de eerste prooi vond: een Kluut. Daarna werd vrijwel dagelijks onder de toren naar prooiresten gezocht. In totaal werden er 43 verzameld. Ook nu weer waren er niet opgegeten, vrijwel onbeschadigde vogels bij (tabel 2).

Berekenen we op dezelfde manier als bij de vorige Slechtvalk de gemiddelde netto prooiconsumptie van deze vogel dan komen we op 8601 gram netto totaalgewicht gedeeld door 153 verblijfsdagen is 56 gram vlees per dag. Afgelopen winter betrof het een adult mannetje dat gezien het gemiddeld te consumeren vleesgewicht per dag eveneens elders in het weide- en inlagengebied nog een pleisterplaats moet hebben gehad. Deze vogel werd een aantal malen vliegend boven de binnenstad door mijzelf en anderen waargenomen. Altijd kwam het beest uit noordoostelijke richting aanvliegen, wat doet vermoeden dat er toch gejaagd werd in de Groot-Beddewaardse Polder en het gebied rond de Steenzwaan, op 7,5 km van de Dikke Toren (figuur 1). De vogel werd altijd zonder prooi gezien.

Soort	Aantal	Gemiddeld gewicht (g)	Totaal gewicht (g)
Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	21 (-3)	215	3870
Grutto <i>Limosa limosa</i>	1 (-1)	275	-
Houtduif <i>Columba palumbus</i>	1	515	515
Houtsnip <i>Scolopax rusticola</i>	3 (-1)	315	630
Kanoetstrandl <i>Calidris canutus</i>	1	176	176
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	2	211	422
Kluut <i>Avocetta recurvirostra</i>	2	317	634
Rosse grutto <i>Limosa lapponica</i>	1	321	321
Soepduif <i>Columba livia forma domestica</i>	2	370	740
Spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	2	78	156
Watersnip <i>Gallinago gallinago</i>	3 (-2)	120	120
Wintertaling <i>Anas crecca</i>	8	325	29.250
Zilverplevier <i>Pluvialis squatarola</i>	2	121	242
Totaal	43	275	10.751

Tabel 2. Door Slechtvalk *Falco peregrinus* geslagen prooien die werden verzameld onder de Dikke Toren in het centrum van Zierikzee in de periode 27 oktober 1999 tot en met 28 maart 2000. De negatieve getallen tussen haakjes betreffen prooien die niet werden opgegeten (zie ook tekst). Voor het totaalgewicht zijn ze niet meegerekend.

Dankwoord

Zonder hulp van mijn zoon Douwe en Leo Tromper had ik nooit alle prooien kunnen verzamelen en overige inspecties kunnen uitvoeren. Bij het determineren van de prooiresten was de hulp van leden van de VWG Schouwen-Duiveland zeer welkom. Henk Castelijns deed zeer nuttige suggesties voor het samenstellen van dit artikel en zijn zoon Jeroen zorgde voor figuur 1. Allen dank hiervoor!

Literatuur

- ❖ *Brown R., Ferguson J., Lawrence, M. & Lees, D.* 1995. *Vogelsporen*. B.V. Uitgeversmaatschappij Tirion, Baarn.
- ❖ *CBS.* 1994. *Ornithologisch Basisregister* (elektronische publicatie), Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Voorburg.
- ❖ *Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds.)*. 1980. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa, Volume 2*, Oxford University Press, Oxford.
- ❖ *Ende G.F.C. van den.* 1999. Slechtvalk overwintert weer in Zierikzee, *Sterna* 44/1.
- ❖ *Ratcliffe D.* 1991. *The Peregrine Falcon*, T & A.D. Poyser, London.

Figuur 1. Zierikzee en omgeving. Dikke Toren (A), Steenzwaan (B) en Polder Groot Beddewaarde (C).